

Heemkundige Kring

MAGAZINE

Dr. Croquet - Walem

nummer 30 - herfst 2013

Colofon

Dit magazine is een uitgave van de vzw Heemkundige Kring Dr. Croquet Walem

vzw Heemkundige Kring Dr. Croquet Walem

Kloosterstraat 76 | B-2800 Walem
www.heemkundewalem.be
info@heemkundewalem.be

Jaargang 8, nummer 30, herfst 2013

U kunt lid worden door overschrijving van 8 euro op rekeningnummer 733-2426000-60. Dan krijgt u de volgende nummers van ons tijdschrift in uw bus.

Redactie en medewerkers van dit nummer:

Richard Hofmans, Hugo Rom, Jan Van Buggenhout, Tom Van Buggenhout, Pieter Van Der Veken, Sabine Van Malderen, Kris Verreth

Inhoud

Editoriaal

Klokkenhistorie

Ons Walems dialect

On revient toujours à ses premiers amours

Sint-Cecilia - trommel- en majorettenkorps

Bot vangen in Walem

110 jaar in het nieuws

Onze ereleden

Bijzondere dank aan:

Jan Aerts
Bert en Martine Bellon-Loiselle
Jan Bergé
M. Boterman-S. Bosschaerts
Karel Caelen
Christiane Carpentier
Pieter De Laet
H. De Ridder
Paula De Waerhert
Els Gilon
E. Goyvaerts
Grandeco NV - Grouwet-Vervliet
Groep Gilon BVBA
Clara Honsia
Pieter Janssens
André Laurens
Dokter Jo Liekens
Walter Marivoet
Eddy & Annabel Merckx-Tanghe
Frank Michiels
Jacques Morrens
Paul Morrens
Eugeen Nauwelaerts
Dirk Nuyts
Bart & An Ooghe-Poot
Eddy Op de Beeck
Peeters-Van Laer Schrijnwerkerij
Jaak & Lea Poot-Janssens
Alex Ressler
Hugo Rom
Frans Rymenams
Theo Schroeven - M. De Vos
Stad Mechelen
Karel Vaes
Gerard Van Damme
Bouwwerken Dirk Van de Brul
Dierenarts Bart Van der Kuylen
Pieter Van der Veken
Gina Vandoorne (Slagerij Gina)
Gaby Van Genechten
Stefaan Van Malderen
Van Moer-Van Hoof
E. Vansant
Eric Verbiest
Fons Vercammen
Vriendenkring De Zonnebergen

Voor wie de klok hoort luiden maar niet weet waar de klepel hangt...

In dit tijdschrift staan de Walemse kerkklokken centraal, een gelegenheid om eens na te denken over hun functie. Wij horen allemaal de klok wel luiden maar weten we altijd waarom?

De klokken dienden (en dienen soms nog, al is dat minder dan vroeger het geval) om de omwonende bevolking ergens op te attenderen of voor te waarschuwen, bijvoorbeeld een evenement of onraad. Zo werden ze vroeger geluid bij alle feestelijke gelegenheden maar ook als ergens in de buurt een brand woedde. En het ene geluid is het andere niet: de klokken konden, en kunnen, vrolijk klinken of somber, eerder rustig uitnodigend of dreigend.

Het klokkengeluid heeft ook steeds de dag ingedeeld, al valt dat tegenwoordig minder op door de vele geluiden die de klokken overstemmen. Zelfs zonder wekker(radio) wisten de dorpingen of stedelingen wanneer het tijd was om op te staan, wanneer ze 's middags hun dagelijks werk mochten onderbreken om een hapje te eten en wanneer ze mochten overschakelen naar het avondlijke ritme. De klokken luiden immers om zes uur 's ochtends (ondertussen is dat zeven uur 's ochtends geworden - een of andere Walemse pastoor wilde zijn parochianen blijkbaar wat meer nachtrust gunnen), twaalf uur 's middags en zes uur 's avonds. In een tijd toen er nog veel op het veld werd gewerkt en polshorloges, of zakhorloges, niet direct tot algemeen beschikbare hulpmiddelen behoorden, zal dat wel uiterst handig geweest zijn.

Uiteraard lokken de klokken de gelovigen ook naar de kerk: voor een gewone weekendmis, voor een huwelijk of een begrafenis. Ook op dat vlak hebben de klokken een stuk minder werk dan vroeger: het aantal weekendmissen is flink verminderd, de bruiloftsklokken hoeven zich niet meer zo

vaak te laten horen en lang niet iedereen wordt nog kerkelijk begraven.

Een lange traditie, die in Walem nog wordt levend gehouden (al is dit een rare uitdrukking in dit verband) is het luiden 'over dood'. Van zodra bekend raakt dat een Walemnaar is overleden en kerkelijk zal worden begraven, worden de klokken geluid. Blijkt dat dat luiden aanvankelijk te maken had met het verjagen van de boze geesten; zo werd voorkomen dat de duivel vat kreeg op de ziel van de overledene. Nu zullen nog weinig mensen die betekenis erin zien, maar vraagt iedereen die het

hoort, en zeker de 'echte' Walemnaar zich af: "wie zou er gestorven zijn". Mensen die die dag naar de bakker of de beenhouwer gaan, zullen niet nalaten te vragen aan de bekenden die ze tegenkomen: "En, weet gij voor wie er geluid is?".

Omwonenden die niet blij zijn met de klokkengeluiden (als men naast een kerk woont, kunnen die ongetwijfeld voor flink wat geluidsoverlast zorgen), kunnen slechts gerust zijn op Goede Vrijdag en Stille Zaterdag: de klokken worden dan niet geluid tot aan de Paaswake (zaterdagavond), wanneer ze dan weer alles geven om de vertrijzenis van Jezus te onderlijnen.

Klokken waar echt niemand een bezwaar tegen heeft en die geen kik geven, maar die ook nog niemand echt gezien heeft, zijn de paasklokken, die helemaal van Rome komen om zich te ontdoen van hun chocolade-eieren en zo ontelbare kinderen blij maken.

Veel plezier met de Walemse klokkenhistorieën en met de verdere inhoud van dit tijdschrift! kv

Klokkenhistorie

De oorlogsjaren begonnen in 1943 niet alleen door te wegen bij de bevolking maar ook bij de bezetter, die in verlegenheid van grondstoffen geraakte, met als gevolg verplichte inleveringen van non-ferro metalen (lood en koper).

De verwachtingen werden echter niet ingelost en een tweede maatregel bleef niet lang uit: het was de beurt aan de klokken om geslachtoffer te worden.

Eigenaardig genoeg, eens het bericht bekend raakte, deed zich in ons dorp een niet alledaags feit voor. Tijdens het luiden was de grote klok uitgevallen; tenminste: ze zweeg in alle talen. Het nieuws verspreidde zich als een vuurtje: "In Walem is er een klok gestolen!". Zelfs de veldwachter wist niet wat hij er moest over denken.

Het heeft dan niet lang geduurd of men loste een stelling en het nodige materiaal om de twee overblijvende klokken uit de toren te halen. De aannemer had goed voor zijn 'gerief' gezorgd want achteraan in de kerk lag alles. Pastoor Goetstouwers, ten zeerste verholgen, deed 's zaterdags alles uit de kerk werpen: "Buiten gooien, niet leggen", had hij benadrukt.

De werklui hadden heel wat last om die bronzen massa's naar beneden te halen; één van die klokken was van vroeger reeds gebarsten; ze werd dan maar verder aan stukken geslagen en zo omlaag geworpen. Naar de verdwijning van de grote klok of naar mogelijke daders werd nooit ernstig gezocht.

Rond die tijd zag men ook op de straten en muren gekalkt: "Wie met klokken schiet, wint de oorlog niet!".

Vernielde klok

Kwam dan uiteindelijk de bevrijding: het springen van het fort en de ijzeren brug, het wegtrekken van de Duitse soldaten en het ten tonele verschijnen van de eerste Engelse tanks. Reeds 's anderendaags verkondigde de kerktoren met vreugde het grote nieuws: de zware klok 'bimbande' er lustig op los. Dan besepte de bevolking hoe de vork aan de steel zat...

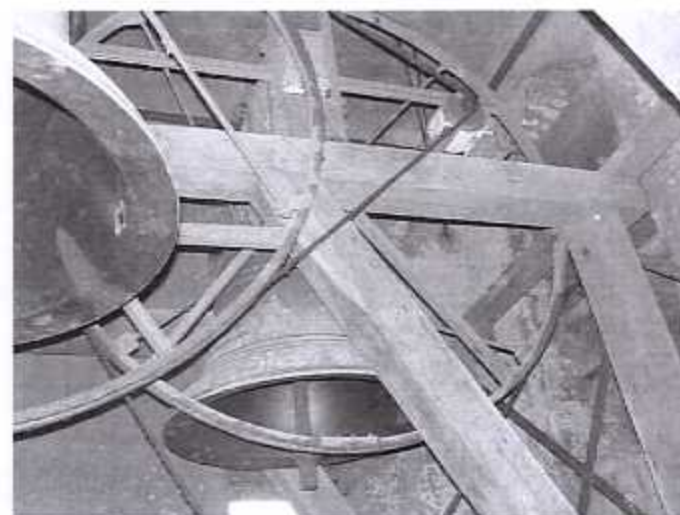
Toen Z.F.H Goetstouwers het bericht ontvangen had dat de klokken moesten ingeleverd worden, smeedde hij het vroege plan.

De aannemer, Edward Michiels, die gewoonlijk de herstellingen aan de kerk uitvoerde en dus zo onopvallend mogelijk daaraan kon werken, was de uitvoerder ervan, bijgestaan door Frans Siongers (Frans van Beca).

Het heeft aardig wat water en bloed gekost om 'die olifant' van op zijn plaats (hoogste galmgaten) tot in de spits van de toren te krijgen. Met behulp van een 'palan' kwam dit toch voor mekaar. Daar was een stelling getimmerd om de klok op te hangen; van beneden bekeken gaf het de indruk een schelf te zijn. Alle ladders of mogelijke verbindingen met de verborgen schat werden tenietgedaan.

Om de indruk te wekken van ontvreemding hadden ze het wiel stuk gemaakt waar de klok aanhing; het wiel diende om de wiegende beweging mogelijk te maken.

Zoals we hoger reeds schreven, bracht de aanwezigheid in de kerk van bedoelde werklieden geen opspraak of verdachtmaking teweeg, gelukkig maar, want juist toen zij van hun karwei naar beneden kwamen, had er een uitvaart plaats. – De klok was gestolen!

De bevrijdingstroepen waren nog niet in Walem of de toenmalige pastoor hing reeds aan de bel van de aannemer, om 'de verstekeling' uit zijn enge verblijfplaats te verwijderen. Met de ontploffing op het fort hing 'De Ware' samen met 'Rik van de Maan' – Henri De Belder (de vorige gast, Frans, was opgeëist) in de toren en werden ze flink doorengeschied. Toen zij naar buiten keken, lag het dorp er verlaten bij, geen levende ziel bewoog. Intussen was Leonard De Belder - 'Narre van de Maan', een wagenmaker, al ijverig doende om het wiel voor de klok te herstellen.

Op 5 september 1944, daags nadat het geallieerde leger door Walem holde, was hun opdracht voltooid: tijdens hun werk konden zij de kriebelingen niet bedwingen en 'beiaardierden' er met hun hamer lustig op los.

Uit 'De brug- speciaal' 1973

WALEM HAD OOIT ZIJN KLOKKENSPECIALIST!

Melchior (Wannes) Reusens specialiseerde zich in de fijne mechaniek en werd in 1939 naar de wereldtentoonstelling in New York gestuurd om de beiaard juist af te stellen. Bij zijn thuiskomst werd hij als een held onthaald.

S

schabbernakel
scheir

“Kem ‘em bij zijne schabbernakel.” = bij zijn kraag te pakken
schaar
“Kem scheir.” = uitdrukking om te kennen te geven dat men een nieuwe relatie heeft

schoeffeleer

iemand die zoveel mogelijk voor zichzelf wil en niets aan een ander wil laten

sebiet
sjertelle

seffens
kousenophouders

sloekker
slons
smaze
smoeletrekkers

iemand die rap en zoveel mogelijk eten binnenschrokt
smeerpoets/onverzorgd iemand
geld smaze = geld achterhouden
zuurtjes

smoulpap
snotneus

melkpap van griesmeel
“Snotneus da ge daa zijt.” = verwijzing naar jong, onbekwaam iemand

snottepiet/snottebel

lopende neus, slijmerig of geel dik vocht dat uit de neus loopt wegens verkoudheid

sokke

sokken/kousen
“E is van zen sokke geloepen.” = Hij is omvergelopen.

spannedra
spickes

pleister
gebruikt om de was vast te steken – nu wasknijpers

stase
steut
stoem
stoofkrabbe
stuk

station
stortplaats
“Te stoem oem doet te doen.” = verwijzing naar een domme persoon
stoofvlees
“Me e stuk in zenne frak” = dronken

T

tantist
trezebees
trukken van loie charel
tsjakker

tandarts
een vrouw die niet echt snugger is: “t Is een echte trezebees.”
uitvluchten die men zoekt om niet veel of niks te moeten doen
kramsvogel

V

vanelle
vejerbak
vispen
vloov
vroem
vurekestook

van jullie: ginien vanelle = niemand van jullie
voederbak voor dieren
gebruikt door vissers – dobber (beetverklikker)
fiets
“Kom es vroem.” = “Kom eens terug.”
vuur maken in open lucht

W

wairbeustel
wasseitem
watte
weutelen

pluk hoofdhaar die altijd de andere kant op gaat
wat zegt hij
wablief
wortels

Z

zaat

zout
uitdrukking: “E'r mut zaat in 't bakske kome.” = E'r moet geld binnenkomen.

zaksendoek
zotte doos
zweuzekes

zakdoek
uitdrukking voor iemand die speels is
“Doe die zweuzekes maa van dheps.” = buitenste rand van de hesp doen (of van spek of kaas)

vm

HARTELIJK DANK !!!

Jan De Decker was vroeger spelend lid van fanfare Sint-Cecilia en op die manier in het bezit van enkele mooie vlaggen, van zowel Concordia als Sint-Cecilia. Omdat zijn gezondheid er wat op achteruit gaat en hij nu in een serviceflat verblijft, schonk hij ze aan Frans De Greve, die ze op zijn beurt aan de heemkundige kring bezorgde.

ONZE HARTELIJKE DANK AAN BEIDE HEREN VOOR DEZE PRACHTIGE BANIEREN!

On revient toujours à ses premiers amours

Edmond Keersmaekers bracht de laatste jaren van zijn leven door in Home Battenbroek, waar hij terugkeek op zijn leven en zijn jeugdherinneringen neerschreef. In de tweede jaargang van ons tijdschrift publiceerden we al een tekst van hem. Ditmaal heeft hij het vooral over (het verval van) de abdij van Roosendael, waar hij enkele

pentekeningen maakte. De meeste pentekeningen danken we wel aan Albert Verbiest.

Edmond schreef deze tekst in 1993. Als hij nu, 20 jaar later, nog eens zou kunnen komen kijken, zou hij vermoedelijk blij verrast zijn met de positieve evolutie.

TACHTIG JAAR HERINNERING AAN DE ABDIJ VAN ROOSENDAEL

1914: mijn geboortehuis wordt door het Belgisch leger platgebrand; ons huisje in de Pastorijstraat wordt door het Duitse leger plat gebombardeerd.

Uiteindelijk kom ik terecht in een klein huisje in de Kloosterstraat nabij het 'kasteel van Pirard', de abdij van Roosendael.

Ik ga er vissen in de kasteelvijver en vang 'kantbaarsjes', of speel met de kameraden oorlog in de loopgraven, aangelegd door Belgische soldaten in de Nete dijk of we spelen in het in brand geschoten kasteel verstoppertje.

In de winter als op de vijver 'het ijs draagt' spelen we 'brigahoei' met zelfgemaakte ijsstoelen. Frans De Laet zakt met zijn ijsstoel door het ijs nabij de sluis. Ik haal hem er vanonder uit, beiden zijn we half bevroren!

▼ 10 ▲ Alzo maakte ik kennis met de eigenaars, de bewoners, de gebouwen en de gebeurtenissen der vroegere abdij.

De kasteelruïnes werden opgekuist, de vloer geheel blootgelegd, de monumentale ingangtrap werd versierd met twee zittende leeuwfiguren met wapenschild en afgezaagde uiteinden van plafondbalken met schildmotieven en heraldische ornamenten. Waar zijn die gebleven?

Vele bouwmaterialen werden herbruikt bij de bouw van het nieuwe kasteel, het huidige jeugdverblijfcentrum.

De familie Pirard maakte niet veel gebruik van het kasteel, maar verbleef veel meer in Brussel en negeerde het kasteel. Juffrouw Pirard kwam in het weekeinde met de stoomtram naar Walem en verder te voet naar het kasteel. Ze kwam bloemen trekken: sneeuwkllokjes in februari, viooltjes (ook wilde) rond Pasen, sleutelbloemen in de lente. Ze bundelde ze in bosjes en verkocht die in de 'Halle des producteurs' in Brussel. De vorige zomer groeide er weer een sleutelbloem, doch ze werd uitgetrokken (spijtig!). De opbrengst ging volledig naar liefdadige werken. Ze ging gebukt onder het feit dat haar vroegere familie de abdij kocht en alzo in de ban der heilige kerk leefde. Ik heb ze nooit gezien zonder paternoster.

Haar broeder 'Mijnheer Paul' kwam om te jagen. Hij schoot de laatste vos, vlakbij de dikke eikenboom die nu nog staat in de Zandstraat, en de laatste das op de hoeve der gebroeders Schroeven. Na onenigheid in de familie bouwde hij een Engels landhuis ten noorden van de spoorweg. Het staat er nog.

Sneeuwkllokjes op het domein

De nichten van de juffer organiseerden in de winter een ijsfeest en in de zomer een zomerfeest. Ze wierpen een dag tevoren schietlijnen in de vijver en vingen een kruiwagen vis: karper, snoek, paling, voor het feest. Een der juffers raakte hierbij een kostbare ring kwijt in het water. De Walemse aannemer Jules Crauwels werd opdracht gegeven een gedeelte van de vijver te ledigen om hem te zoeken. Veel slijk, takken, bladeren, afval, doch geen ring lagen op de oever. Dit is de eerste en enige maal in onze eeuw dat de vijver gekuist is (een gedeelte althans).

1915-'16: een stormwind raast door het domein, vele bomen zijn ontworteld en omgewaaid; nabij het brugje naar de buitendijk komt een gewelf bloot. Aannemer Crauwels maakt er een opening in en een onderaardse gang komt te voorschijn. Hij loopt in noordoostelijke richting en is dan ingestort, waarschijnlijk bij het aanleggen van de spoorwegdam. Op een zekere plaats is de regelmaat van het metselwerk onderbroken en ziet men herstellingen die wijzen op een vroegere uitbouw. In het midden van de kasteelweide stond vroeger een achtkantig paviljoen. De vloer lag 1/2 meter bovengronds en was belegd met ceramiektiegels. Een gedeelte was bijgelegd in Boomse rode tegels.

Veel later dacht ik eraan dat die uitbouw wel eens de trap kon geweest zijn en die rode tegels op de plaats lagen van een soort kelderval. Misschien een uitgang van de vluchtgang?

Die vluchtgang (voor sommigen een grote rioolpijp) ligt er nu verlaten, vervallen en desolaat bij, hoewel hij zeker een toeristische aantrekkelijkheid zou kunnen zijn; hij begint waarschijnlijk in de ijskelder.

Die ijskelder was en is een ideale verblijfplaats voor vleermuizen.

Toegang tot de ijskelder - pentekening Albert Verbiest

▼ 11 ▲ Het pesthuis was een winterverblijf voor tropische planten en een bergplaats voor boommaterial. In het kiertje vlakbij het pesthuis lag in de zomer een klein yacht.

Aan de Netebrug stonden Duitse schildwachten. Niemand mocht materiaal of eetwaren over de brug vervoeren. Walemse hoveniers wilden groenten naar Lazernij brengen om ze daarna in Antwerpen te gaan verkopen. Ze brachten hun manden groenten vooraf in het pesthuis en 's nachts werden ze per roeiboort over de Nete gevaren, door

de netevissers van toen 'Mus Harmoon'. Waar is het rustieke ingangspoortje op de Nete dijk van toen gebleven? Alleen de sporen van ijzeren hengsels in de zijmuur blijven over.

In het torentje stond een eikenhouten spiltrap, verbonden met een eikenhouten torenspits. Door wanbeheer werd die trap uitgebroken om het eikenhout te recupereren voor de restauratie van oude meubelen. De torenspits stortte in!

Boven: het pesthuis op pentekening, met kiertje = inham van de Nete (Albert Verbiest) en rechts op foto: tijdens en na de restauratie

